

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора Амеліної Світлани Миколаївни на дисертаційне дослідження Сиваш Сніжани Володимирівни «Розвиток творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти», представленого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

У сучасному глобалізованому світі, де бурхливо відбуваються процеси інтеграції, водночас розвивається тенденція до збереження національних здобутків культури, літератури, мови. Розвиток української національної свідомості, безумовно, пов'язаний з інтелектуальними й креативними людськими ресурсами, до яких належать учителі української мови і літератури. Сучасні вчителі мають бути зорієнтовані не на просте транслявання знань, умінь і навичок, а на творчу співпрацю з учнями, а відтак дедалі більшого значення набуває розкриття творчого потенціалу вчителів української мови і літератури. Це спонукає до пошуків і використання резервів системи післядипломної освіти щодо сприяння їхній творчості. З огляду на вище зазначене, дисертаційне дослідження Сиваш Сніжани Володимирівни «Розвиток творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти» є доцільним і актуальним.

Варто зазначити, що дисертантка здійснила досить глибокий аналіз наявних напрацювань з теми дослідження, врахувала їх результати й творчо використала їх у своїй роботі. Дисертантка переконливо обґрунтувала актуальність, наукову новизну, теоретичне і практичне значення дослідження, логічно визначила об'єкт, предмет, мету і завдання наукового дослідження, визначила сукупність методів наукового пошуку.

Дослідження пов'язане з науково-дослідною темою «Розвиток творчої особистості в історії та теорії педагогіки» (номер державної реєстрації 0114U006397), виконання якої здійснювалось у Класичному приватному університеті.

Тема дисертації затверджена вченою радою Класичного приватного університету (протокол № 6 від 25.02.2015) й узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 6 від 29.09.2015).

Не викликає сумнівів наукова новизна одержаних матеріалів дослідження, яка полягає, насамперед, в тому, що вперше розроблено й теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти, ядром якої є комплекс організаційно-педагогічних умов. До них віднесено: активізація мотиваційних установок у процесі розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної педагогічної освіти шляхом культивування власної суб'єктності; створення креативного середовища як умови для активізації комунікативного потенціалу особистості вчителя через професійно-творчу суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників освітнього процесу; забезпечення профілактики синдрому “професійного вигорання” вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти з метою вдосконалення успішної професійно-творчої діяльності; стимулювання професійно-творчої самореалізації вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти засобами рефлексивного проектування.

Серед зазначених умов на особливу увагу заслуговує забезпечення профілактики синдрому професійного вигорання вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти з метою вдосконалення успішної професійно-творчої діяльності, оскільки актуальна нині проблема професійного вигорання вчителів ще не розглядалась під таким кутом зору, а саме у зв'язку з їхньою творчою діяльністю.

На основі проведеного аналізу наукових праць Сиваш С.В. запропонувала уточнення сутності понять «творчий потенціал», «творчий потенціал учителів української мови і літератури», «розвиток творчого потенціалу». Розвиток творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі

післядипломної освіти автор тлумачить як процес кількісних та якісних змін інтелектуальної й духовної сфер, як невичерпний ресурс творчих можливостей та здібностей, що включає психологічну, педагогічну, лінгвістичну, комунікативну, українознавчу, інформаційну, методичну, культурологічну компетентності й здатність конкретного педагога до цілеспрямованої творчої діяльності впродовж життя.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні й запровадженні кількох авторських модулів для оновлення змісту дисциплін, зокрема модулів «Методика розвитку креативних здібностей вчителів української мови і літератури», «Педагогічна майстерність вчителя-філолога», а також авторського спецкурсу «Розвиток творчого потенціалу вчителів української мови і літератури».

Результати проведеного дослідження висвітлено в 26 публікаціях здобувачки. Основні результати та висновки дослідження обговорено й викладено в доповідях на конференціях, з яких 10 міжнародних, 2 всеукраїнських, що свідчить про активність і відкритість дисертантки в оприлюдненні отриманих наукових даних.

У першому розділі – «Теоретичні засади розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти» – дисертантка проаналізувала стан розробленості проблеми в психолого-педагогічній теорії та практиці й визначила коло питань, що потребують наукового вирішення; висвітлила сутність і зміст ключових понять дослідження; визначила компонентну структуру творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти; з'ясувала труднощі й перспективи вирішення проблеми розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти.

Дисертанткою аргументовано, що у реалізації розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в процесі їхньої професійно-творчої діяльності доцільно керуватись принципами неперервної освіти «впродовж життя». Це сприяє використанню ефективних методів, форм

та засобів навчання, пошуку нестандартних шляхів вирішення педагогічних ситуацій і допомагає вчителям реалізувати професійно-творчі здібності, розкрити креативні можливості в системі післядипломної освіти. Особливий акцент на пошуках нестандартних рішень зроблено з огляду на специфіку діяльності вчителів.

Авторка визначила, спираючись на проаналізовані наукові публікації, що передумовами до процесу творчості є: психологічна готовність особистості, яка, насамперед, спонукає до творчої діяльності, вмотивованість, цілеспрямованість, бажання саморозвиватися та самовдосконалюватися.

Розглядаючи структуру розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти дисертантка виходить з припущення, що мотиваційний компонент є базисом у загальній структурі та джерелом спонукань до творчої діяльності, і характеризується наявністю потреб у творчій діяльності; своєрідністю інтересів особистості, її орієнтацію на творчу активність.

У другому розділі дисертації – «Науково-методичне забезпечення розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти» – теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти, яка складається з чотирьох блоків, і детально описано їх наповнення.

Дисертанткою акцентовано, що реалізація структурно-функціональної моделі розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти спрямована на професійне самовдосконалення в курсовий та міжкурсний періоди,

Сиваш С.В. висловлює думку про те, що завдяки розвитку внутрішніх потенцій учитель може створити якісно нові цінності, які мають вагомим значення для суспільства у вигляді взаємодії і співпраці, нестандартних продуктивних вирішень будь-яких педагогічних задач, упровадження нових

освітніх підходів, стратегій, концепцій, технологій, породжуючи ексклюзивну якість майстерної педагогічної дії.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності структурно-функціональної моделі розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної педагогічної освіти» – здобувачкою представлено особливості організації та зміст педагогічного експерименту; здійснено порівняльний аналіз результатів констатувального й контрольного етапів педагогічного експерименту щодо перевірки ефективності запропонованої моделі.

Дисертанткою доведено, що упровадження структурно-функціональної моделі розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти з визначеними організаційно-педагогічними умовами підтвердило, що в результаті педагогічного експерименту відбулися кількісні зміни показників, які відображають значущі якісні перетворення в творчому підході до педагогічної діяльності педагогів-словесників. Отже, це дає підстави констатувати, що запропоновані авторкою шляхи вирішення поставленої мети й відповідно визначених завдань є доцільними, ефективними й можуть бути поширені у практиці функціонування закладів, аналогічних тим, де проводився експеримент.

Зокрема, Сиваш С.В. встановлений позитивний вплив розробленого нею науково-методичного забезпечення, а саме: спецкурсу «Розвиток творчого потенціалу вчителів української мови і літератури»; тренінгу емоційної грамотності «Профілактика синдрому професійного вигорання»; вправ різного виду - інтерактивних, рефлексивних, психологічних, а також арттерапевтичних; розроблення власних портфоліо та проєктування професійно-творчої діяльності.

Варто відмітити також матеріали, подані дисертанткою у додатках, де представлено використані діагностичні методики, тематичний план авторського спецкурсу «Розвиток творчого потенціалу вчителів української мови і

літератури», програму тренінгу емоційної грамотності «Профілактика синдрому «професійного вигорання».

Водночас, як і будь яке дослідження, дисертація Сиваш С.В. не позбавлена певних недоліків, неточностей, дискусійних положень. Зокрема:

1. На нашу думку, не зовсім коректно сформульована одна із суперечностей, визначених авторкою, а саме: «між активізацією інноваційних освітніх процесів в умовах суспільства знань та відсутністю розроблених педагогічних технологій розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти», адже не може існувати суперечності з чимось відсутнім.

2. У висвітленні новизни доцільно було б більш детально представити деякі результати, конкретизувавши, наприклад, авторське уточнення сутності понять «творчий потенціал», «розвиток творчого потенціалу», «творчий потенціал учителів української мови і літератури».

3. Детально описаний у підрозділі 1.3 структура феномену, який досліджується, – творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти – на жаль, не унаочнена належним чином на рисунку 1.1 «Структура творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти» (с.103), оскільки відображенню зав'язків між компонентами і компетентностями бракує чіткості.

4. На нашу думку, змістово-процесуальний блок структурно-функціональної моделі розвитку творчого потенціалу вчителів-філологів в системі післядипломної освіти, представленої на стор. 157 дисертації, потребує певного переструктурування для розмежування змісту, форм і методів.

5. Кількісні дані щодо проведення експериментальної роботи, наведені у таблицях 3.1-3.7, варто було б не тільки представити у відсотках, а й навести кількість учасників контрольної й експериментальної групи.

6. У роботі трапляються окремі граматичні помилки та стилістичні огріхи.

Висловлені зауваження і побажання жодною мірою не знижують теоретичної й практичної цінності виконаного дослідження.

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих наукових праць дає підстави зробити загальний висновок про те, що дисертаційна робота Сиваш Сніжани Володимирівни «Розвиток творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти», є завершеним самостійним дослідженням, що відповідає положенням пунктів 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземної філології і перекладу
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

С.М. Амеліна

